

Hannamaria Kuusio
Anu Castaneda
Meri Koivusalo

16.1.2018

Sisäministeriö
Ylijohtaja Jorma Vuorio

Lausuntopyyntöne 11.12.2017

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkijoina, opiskelijoina, työharjoittelijoina ja vapaaehtoistyöntekijöinä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi luonnoksesta hallituksen esitykseksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkijoina, opiskelijoina, työharjoittelijoina ja vapaaehtoistyöntekijöinä.

Lähtökohta, että opiskeluun ja tutkimukseen sisältyvää liikkuvuutta käsitellään muusta maahanmuutosta erillisenä, on perusteltu. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa opiskelija- ja tutkijavaihdolla on todettu olevan laajemminkin suotuisa vaikutus paikalliseen talouteen.

Lakiehdotuksen kohta, jossa muutettaisiin au pair -sijoitukseen liittyviä ehtoja, on kuitenkin ongelmallinen. Muutoksen jälkeen ehdoissa edellytettäisiin aiempaa kokemusta kotitalous- ja lastenhoitotehtävistä, mutta aiempaa au pair-kokemusta ei laskettaisi hakijan hyväksi.

Eurooppalainen lainsäädäntö on yliopistojen ja opiskelijoiden liikkuvuuden näkökulmasta mielekästä. Tutkijavaihdon ja liikkuvuuden näkökulmasta olisi tärkeää, että myös perheen asema sosiaaliturvan suhteen on yhdenmukainen tutkijan sosiaaliturvan kanssa.

Kansallisessa lainsäädännössä tulisi varmistaa

- 1) yhdenvertaisuus sosiaali- ja terveystalouden saatavuudessa,
- 2) yhdenvertaisuus oikeudessa sosiaaliturvaan sekä
- 3) varautuminen liikkuvuuden väärinkäyttöihin.

Direktiivi on rakennettu vakuutusperusteisen sosiaaliturvan varaan, minkä vuoksi voi aiheutua tulkinnallisia kysymyksiä suhteessa asumisperusteisen sosiaaliturvan soveltamiseen.

1. Yhdenvertaisuus sote-palvelujen saatavuudessa on selvää siltä osin kuin säädetään yhdenvertaisesta julkisten palveluiden ja sosiaaliturvan saatavuudesta verrattuna asumisperusteiseen sosiaaliturvaan. Tämä nostaa kuitenkin kysymyksiä sairausvakuutusten merkityksestä, jos samalla säädetään erikseen sosiaaliturvan yhdenvertaisuudesta.

- i) Direktiivi edellyttää, että opiskelemaan tulevilla on sairausvakuutus, joka kattaa ensimmäisen kahden vuoden aikana sairauskuluja ja tämän jälkeen lääkkeitä. Edellytys vaikuttaa päällekkäiseltä ja siten merkitykseltään epäselvältä suhteessa säädöksiin sosiaaliturvan

www.thl.fi

Hannamaria Kuusio
Anu Castaneda
Meri Koivusalo

16.1.2018

yhdenvertaisuudesta. Jos tulijat ovat muiden kansalaisten kanssa yhdenvertaisessa asemassa asumisperusteisen sosiaaliturvan suhteen, erillisen sairauskulu- tai lääkekuluvakuutuksen vaatimus ei ole perusteltu.

- ii) Valmistelussa tulee tarkentaa, edellytetäänkö perheenjäseniltä sairausvakuutuksen takaamaa turvaa vai kohdellaanko heitä yhdenvertaisesti tutkijoiden tai muiden liikkuvuutta harjoittavien ryhmien kanssa.
- iii) Valmistelussa tulisi arvioida myös riittääkö lääkkeisiin kohdennettu rahoitus kattamaan kaikkia lääkekorvauksia. Yhdenvertainen sosiaaliturva edellyttäisi, että myös kalliit lääkkeet ja hoito, joihin asumisperusteinen sosiaaliturva oikeuttaa, ovat saatavissa.

2. Yhdenvertaisuus oikeudessa sosiaaliturvaan

- i) Lainsäädännössä tehdään rajaus lapsilisiin sekä perhe-etuuksiin alle 6 kuukautta maassa olevien suhteen, mikä on perusteltua oleskelun lyhyiden vuoksi. Valmistelussa tulisi arvioida lain kustannus-vaikutukset yli 6 kk maassa olevien perheen jäsenten osalta. Missä laajuudessa esimerkiksi perhe-etuuksia ja lapsilisiä on tarpeen maksaa Suomessa olevien henkilöiden perheenjäsenille riippumatta siitä, missä maassa he oleskelevat.
- ii) Perheenjäsenten osalta on tarpeen täsmentää, miten oikeudet suhteutuvat äitiyteen ja raskauteen, äitiyspäivärahoihin sekä mahdollisesti Suomessa syntyvän lapsen perusoikeuksiin Suomessa olon aikana.
- iii) Valmistelussa on niin ikään tarpeen selventää, mitä tapahtuu onnettomuuden tai kuolemantapauksen sattuessa tutkijan/opiskelijan tai hänen perheenjäsentensä osalta. Oleskelulupa ja etuudet ovat rajallisia, mutta onnettomuuden seuraukset pitkäaikaisia. Esitysluonnoksessa viitataan au pair -toiminnan yhteydessä tapaturmavakuutukseen, joten oletuksena näyttää olevan, että opiskelupaikka tai harjoittelupaikka vastaa seurauksista. Opiskelu- ja harjoittelupaikan keskinäiset velvoitteet ja vakuutusten soveltamisala vaativat selkeyttämistä.
- iv) Au parien osalta esitetään vaatimusta terveystodistuksesta, koska he tulevat työskentelemään lasten kanssa. Aiempien säädösten perusteella Suomeen tulon yhteydessä ei olla edellytetty terveys-todistusta vaan tarkastus on työtehtäväkohtainen ja sen järjestää työ- tai opiskelijaterveydenhuolto Suomessa. Työnantajan on esimerkiksi vaadittava tietyissä työtehtävissä toimivilta työntekijältä selvitys, ettei tämä sairasta hengityselinten tuberkuloosia.

3. Direktiivin kattama toiminta voi synnyttää myös riskejä ja väärinkäytöksiä. Esitysluonnoksessa näitä on tunnistettu esimerkiksi ihmiskaupan, au parien aseman tai sovellettavien työehtojen osalta ilman, että esitetään vaikutusten seurantaa tai epäkohtiin puuttumisen keinoja. Mahdollisia riskejä voivat olla esimerkiksi seuraavat:

- i) Harjoittelijoiden ja opiskelijoiden käytöstä ilmaisena tai alipalkattuna työvoimana on ollut ongelmia ainakin Isossa-Britanniassa, jossa heitä on järjestelmällisesti käytetty korvaamaan muuta työvoimaa erityisesti

www.thl.fi

Hannamaria Kuusio
Anu Castaneda
Meri Koivusalo

16.1.2018

- markkinaehtoisesti toimivien oppilaitosten kautta. Julkisrahoitteisten oppilaitosten kautta tapahtuva vaihto ei näyttäisi olleen väärinkäytöksille yhtä altista.
- ii) Au pair -toiminnassa ja harjoittelijavaihdossa väärinkäytön mahdollisuudet ovat suuremmat kuin julkisiin oppilaitoksiin ja instituutioihin sidotummassa opiskelija- ja tutkijavaihdossa.
  - iii) Dokumenttien oikeellisuutta, vakuutusten kattavuutta tai perhe-etuksien määräytymiseen vaikuttavaa perheiden kokoa voi olla vaikea todentaa erityisesti, kun liikkuvuus laajentuu globaaliksi.
  - iv) Opiskelijavaihtoa, harjoittelijavaihtoa ja au pair -toimintaa voidaan pahimmillaan käyttää myös ihmiskaupan, välitystoiminnan ja/tai prostituution kilpenä.

THL katsoo, että esitysluonnoksen jatkovalmistelussa on tarpeen kiinnittää huomiota myös opiskelija- ja harjoittelijavaihdon riittävään seurantaan väärinkäytösten välttämiseksi ja niihin puuttumiseksi.

Pääjohtaja

Juhani Eskola

Johtaja

Tuire Santamäki-Vuori